

ČESKÁ REPUBLIKA
ROZSUDEK
JMÉNEM REPUBLIKY

Krajský soud v Praze rozhodl soudkyní Lenkou Bursíkovou ve věci

žalobce: **Ing. F. T.**
bytem X

proti
žalované: **Česká správa sociálního zabezpečení**
sídlem Křížová 25, Praha 5

o žalobě proti rozhodnutí žalované ze dne 28. 3. 2024, č. j. X,

takto:

- I. Rozhodnutí žalované ze dne 28. 3. 2024, č. j. X, se ruší a věc se vrací žalované k dalšímu řízení.
- II. Žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení.

Odůvodnění:

Vymezení věci

1. Soud v této věci řešil podmínky pro zvýšení důchodu o částku zvýšení za vychované dítě (dále jen „výchovné“). Žalobce o ně žádal, ale žalovaná jeho žádosti nevyhověla a následně zamítla i podané námitky. Žalobce namítal, že doložil, že o syna pečoval ve větší míře on, ovšem žalovaná byla toho názoru, že žalobce tuto skutečnost neprokázal. Soud napadené rozhodnutí zrušil pro nezákonnost, neboť výklad žalované týkající se podmínek pro přiznání výchovného byl v rozporu se zákonem a úmyslem zákonodárce.
2. Rozhodnutím ze dne 12. 9. 2023, č. j. X, zamítla žalovaná žalobcovu žádost o výchovné pro nesplnění podmínek čl. II zákona č. 323/2021 Sb., kterým se mění zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 582/1991 Sb., o organizaci a

provádění sociálního zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon č. 323/2021 Sb.“). Podle žalované žalobce neprokázal, že by o své dítě – syna

narozeného X – v období od jeho narození do nabytí zletilosti pečoval v největším rozsahu. Žalovaná dospěla k závěru, že o dítě v největším rozsahu pečovala jeho matka. Žalovaná měla za prokázané, že žalobce o syna pečoval ve větším rozsahu než matka pouze v období od 6. 11. 1996 do zletilosti, což je kratší období než období, kdy o něj pečovala matka.

3. Žalobce podal proti tomuto rozhodnutí námitky. Žalovaná v záhlaví označeným rozhodnutím (dále jen „napadené rozhodnutí“) námitky zamítla a prvostupňové rozhodnutí potvrdila.
4. V odůvodnění uvedla, že smyslem výchovného je zmírnění (kompenzace) statistického rozdílu mezi průměrným starobním důchodem osob pečujících o děti oproti průměrnému starobnímu důchodu. Péče o děti (a to zejména v období předškolního a nižšího školního věku) má negativní vliv na pracovní kariéru, a tedy i na výši důchodu. O syna od jeho narození po dobu mateřské a rodičovské dovolené (v letech 1986 až 1989) pečovala v největším rozsahu matka. V té době pracovala ve státním podniku Cementárny a vápenky. Další zaměstnání je u ní evidováno až od 1. 11. 1993, tedy po rodičovské dovolené s dcerou. Výdělky matky byly v té době nižší než u žalobce, ani jeden neměl výrazné absence v práci. Do 6. 11. 1996 (tehdy bylo synovi již X let), kdy matka s dcerou opustila domácnost, se na výchově podíleli oba rodiče. Matka především v letech 1986 až 1993. Žalobce se na výchově obou dětí jistě podílel v nezanedbatelné míře, nepodařilo se mu však prokázat, že o syna pečoval v největším rozsahu.
5. Žalobce se žalobou podle § 65 a násl. zákona č. 150/2002 Sb., soudního řádu správního (s. ř. s.), domáhá zrušení napadeného rozhodnutí a vrácení věci žalované k dalšímu řízení.

Žaloba

6. Žalobce namítá, že o svého syna pečoval nepřetržitě 18 let (resp. 19 let včetně doby studia), z toho bylo deset let společné péče a zbytek samostatné péče v nejnáročnějším věkovém období. Bývalá manželka byla se synem na mateřské dovolené tři roky. Péči o syna byl žalobce omezen ve své profesní činnosti včetně finanční újmy. K námitkám žalobce doložil řadu dokumentů od nezávislých orgánů a institucí. Žalobce společně šest let vychovával dceru (a v této souvislosti probíhala řada soudních sporů), aby se mohl on a jeho syn s dcerou stýkat. Domnívá se, že se na něm stát dopouští nespravedlivé křivdy.

Vyjádření žalované a replika

7. Žalovaná ve vyjádření uvádí, že podle její evidence v období od narození syna po dobu mateřské a rodičovské dovolené, tj. v období, kdy jeden z rodičů musí o dítě celodenně pečovat, což má dopady na jeho kariérní růst, potažmo výdělečné možnosti, pečovala o syna v největším rozsahu matka. Se synem byla na mateřské a rodičovské dovolené od roku 1986 do roku 1989. V té době pracovala ve státním podniku Cementárny a vápenky. Další zaměstnání je u matky evidováno až od 1. 11. 1993 (u Starplastu pana V. Z.), tedy po rodičovské dovolené s dcerou. Zde pracovala až do rozhodnutí Okresního soudu v Berouně ze dne 16. 10. 1997 (datum nabytí právní moci 26. 1. 1998), kterým byla schválena dohoda rodičů o svěření syna do výchovy otce a dcery do výchovy matky. Výdělky matky byly nižší než žalobcovy. Do roku 1996, kdy matka opustila s dcerou společnou domácnost, se na výchově podíleli oba rodiče. Matka především v době, kdy byla na mateřské a rodičovské

dovolené (tj. od roku 1986 do roku 1993). Žalobce fakticky převzal syna do své výhradní péče, když mu bylo již 10 let. Z hlediska účelu výchovného je třeba považovat za osobu, která výchovu zajišťovala ve větším rozsahu, tu z pečujících osob, v jejíž kariéře se ve větším měřítku projevovaly složky výchovy, které mohly s ohledem na svůj charakter ovlivnit délku doby zaměstnání a výdělky pečující osoby (tj. kdy byla péče zajišťována na úkor možné pracovní aktivity). Nejvýznamnější dopad na pracovní kariéru má výchova dítěte zejména v jeho předškolním věku a v prvních letech povinné školní docházky. V pozdějším období jsou již děti samostatné, alespoň v tom směru, že není třeba přerušovat kariéru. Podmínku péče v největším rozsahu je nutno vykládat tak, že vyjadřuje tíži zásahu do pracovních a výdělkových možností rodiče, který nastal z důvodu osobní péče o dítě. Podle evidenčních listů důchodového pojištění žalobce k poklesu jeho hrubých výdělků, resp. vyměřovacích základů nedošlo.

8. Žalovaná navrhuje zamítnutí žaloby.
9. V replice žalobce namítá, že dodal žalované řadu dokumentů, které v minulosti řešily žalobcovu dceru, tj. vlastní sestru žalobce syna, který byl vedlejším účastníkem. Část dokumentů předložil, aby nenastala situace tvrzení proti tvrzení. Bývalá manželka proti žalobci vznášela nepravdy, které musel pracně dlouhodobě vyvracet. Nad rámec dokumentů předložených žalované žalobce předkládá kopii šesti stran ze znaleckého posudku PhDr. Kuťáka z 25. 6. 1997, který charakterizuje výchovný přístup matky k synovi, který je v rozporu s vyjádřením žalované. Žalobceva manželka měla stejné finanční podmínky, měli společnou domácnost a samozřejmě společné „finanční hospodaření“. Matka byla na mateřské dovolené se synem tři roky, následovala mateřská dovolená s dcerou. Nelze srovnávat výchovu ve společné domácnosti (žalobce má výhrady k působení matky) a samostatnou výchovu, kdy byl žalobce matkou a otcem v jedné osobě. Toto období trvalo osm let (podle zákona), ale fakticky devět let, protože syn studoval a nebyl ještě zajištěn. Matka k synovi neměla hlubší vztah, což projevila rozdělením dětí, opuštěním, nezájmem o syna a negativním chováním k němu. Což se projevuje do dnešních dnů nezájmem o vnuka (synova syna).
10. V duplice žalovaná s odkazem na rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 11. 6. 2024, č. j. 34 Ad 23/2023-33, uvádí, že podstatnou indicií pro naplnění podmínky „péče v největším rozsahu“ je vymezení rozsahu časového období, po které neměla posuzovaná osoba v důsledku péče o dítě možnost profesního uplatnění, či byla tato možnost zjevně snížena. Péče „v největším rozsahu“ nevypovídá o kvalitě výchovy. Nejedná se o hodnocení toho, kdo byl lepší rodič, ale o tíži zásahu do pracovních a výdělkových možností rodiče, který nastal z důvodu osobní péče o dítě, typicky právě v raném věku dítěte. Je proto třeba vycházet z předpokladu, že péče o dítě v období, kdy byla pečující osoba na mateřské nebo rodičovské dovolené, je primární indicií, že tato osoba naplnila podmínku péče o dítě v největším rozsahu. V nynějším případě se do 6. 11. 1996, kdy matka s dcerou opustila společnou domácnost, podíleli na výchově oba rodiče. Matka především v době, kdy byla s dětmi na mateřské a rodičovské dovolené. K otázce reakce žalobce na výzvu k doplnění námitek ze dne 7. 12. 2023 žalovaná vysvětluje, že žalobce svou odpověď doručil osobně dne 3. 1. 2024 přímo na OSSZ Beroun. Tato odpověď nedorazila na ústředí žalované, proto je v napadeném rozhodnutí uvedeno, že žalobce námítky k výzvě nedoplnil a nezaslal další podklady.

Posouzení žaloby

11. Soud ověřil, že žalobu podala včas osoba k tomu oprávněná. Žaloba má všechny zákonem požadované formální náležitosti. Soud ji proto věcně projednal. Při přezkumu napadeného rozhodnutí vycházel soud ze skutkového a právního stavu, který tu byl v době rozhodování žalované (§ 75 odst. 1 s. ř. s.), přičemž napadené rozhodnutí přezkoumal v mezích uplatněných žalobních bodů, jimiž je vázán (§ 75 odst. 2 věta první s. ř. s.).
12. O žalobě soud rozhodl bez jednání, neboť žalobce s tímto postupem výslovně souhlasil a u žalované soud tento souhlas předpokládá, protože ani na výzvu soudu nesdělila, že by s projednáním věci bez jednání nesouhlasila (§ 51 odst. 1 s. ř. s.). Dokazování soud neprováděl. Veškeré listiny předložené účastníky řízení jsou součástí správního spisu, kterým není třeba dokazovat (viz např. rozsudek NSS ze dne 29. 1. 2009, č. j. 9 Afs 8/2008-117, č. 2383/2011 Sb. NSS). Soud proto z těchto listin bez dalšího vycházel. Pouze pro pořádek soud doplňuje, že některé listiny zjevně (s ohledem na obsah napadeného rozhodnutí a žaloby) v předloženém správním spisu chyběly (výzva k doplnění námitek ze dne 7. 12. 2023). Soud proto žalovanou přípisem ze dne 29. 8. 2024 vyzval, aby správní spis doplnila, což učinila dne 3. 9. 2024. Soud proto vycházel z takto doplněného správního spisu – je ostatně zjevné, že žalobce je s doplněnou listinou - výzvou ze dne 7. 12. 2023 - seznámen, neboť ji sám k žalobě přiložil.

Právní rámec

13. Žalobce se domáhá zvýšení procentní výměry starobního důchodu za vychované dítě (tj. přiznání výchovného), což je forma „příplatku“ ke starobnímu důchodu zavedená s účinností od 1. 1. 2023 zákonem č. 323/2021 Sb.
14. Podle § 34a odst. 1 zákona o důchodovém pojištění se výše procentní výměry starobního důchodu, na který vznikl nárok podle § 29 odst. 1 až 4 nebo podle § 31, na žádost zvyšuje ode dne, od něhož se tento důchod přiznává, za každé dítě, které pojištěnec vychoval.
15. Podle § 34a odst. 3 zákona o důchodovém pojištění dítě se pro účely zvýšení procentní výměry starobního důchodu podle odstavce 1 (dále jen „zvýšení za vychované dítě“) považuje za vychované, jsou-li splněny podmínky výchovy dítěte podle § 32 odst. 4; **tyto podmínky platí i v případě, že o dítě osobně pečuje nebo pečoval muž**. Výchovu téhož dítěte nelze pro účely zvýšení za vychované dítě současně započítat více osobám; **vychovávalo-li dítě více osob, přihlíží se k výchově dítěte jen u té osoby, která o dítě osobně pečovala v největším rozsahu**. Při zvýšení za vychované dítě se přihlíží jen k výchově toho dítěte, které jako vychované pojištěnec uvedl v žádosti o přiznání starobního důchodu; není-li tato podmínka splněna, zvýšení za vychované dítě nenáleží.
16. Podle § 32 odst. 4 zákona o důchodovém pojištění (ve znění účinném k 6. 11. 2020) je **podmínka výchovy dítěte pro nárok ženy na starobní důchod splněna, jestliže žena osobně pečuje nebo pečovala o dítě ve věku do dosažení zletilosti alespoň po dobu deseti roků**. Pokud se však žena ujala výchovy dítěte po dosažení osmého roku jeho věku, je podmínka výchovy dítěte splněna, jestliže žena osobně pečuje nebo pečovala o dítě ve věku do dosažení zletilosti aspoň po dobu pěti roků; to však neplatí, pokud žena před dosažením zletilosti dítěte přestala o dítě pečovat.
17. Jelikož bylo výchovné zavedeno do právního řádu s účinností od 1. 1. 2023 zákonem č. 323/2021 Sb. a žalobci byl starobní důchod přiznán již od 6. 11. 2020, tak se na žalobce přímo nevztahují výše citovaná ustanovení, nýbrž jen přechodná ustanovení novely zákona o důchodovém pojištění:

18. Podle čl. II **bodů 1** zákona č. 323/2021 Sb. se starobní důchody přiznané ode dne, který spadá do období před 1. lednem 2023, zvýší o 500 Kč měsíčně za každé dítě, které **pojištěnec vychoval**, od splátky důchodu splatné v lednu 2023, jsou-li splněny podmínky stanovené v bodech 3 až 5; toto zvýšení náleží k procentní výměře starobního důchodu.
19. Podle čl. II bodu 3 zákona č. 323/2021 Sb. **se podmínky výchovy dítěte pro účely zvýšení podle bodu 1 posuzují u všech pojištěnců podle právních předpisů účinných ke dni, od něhož byl starobní důchod přiznán**, pokud se dále nestanoví jinak; tyto podmínky platí i v případě, že o dítě osobně pečoval muž. Výchovu téhož dítěte nelze pro účely zvýšení podle bodu 1 současně započítat více osobám. Vychovávalo-li totéž dítě více osob, přihlíží se k výchově dítěte jen u té osoby, která o dítě osobně pečovala v největším rozsahu; to platí i v případě, že u téhož dítěte byla jeho výchova zohledněna při stanovení důchodového věku ženy. Zvýšení starobního důchodu podle bodu 1 nenáleží, pokud se pojištěnec vůči dítěti dopustil jako pachatel, spolupachatel nebo účastník úmyslného trestného činu proti životu a zdraví, proti svobodě a právům na ochranu osobnosti, proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti nebo proti rodině a dětem podle trestního zákoníku nebo obdobných úmyslných trestných činů podle dříve platných právních předpisů.
20. Podle čl. II bodu 4 zákona č. 323/2021 Sb., pokud byl důchodový věk stanoven se zohledněním vychovaných dětí, zvýší se starobní důchod podle bodu 1 bez žádosti; za vychované dítě se pro účely zvýšení podle bodu 1 považuje dítě, k jehož výchově bylo přihlédnuto při stanovení důchodového věku. Jde-li o ženu, které vznikl nárok na důchod podle § 61a odst. 1 zákona č. 155/1995 Sb. ve znění účinném přede dnem 1. ledna 2023, zvýší se starobní důchod podle bodu 1 bez žádosti; za vychované dítě se pro účely zvýšení podle bodu 1 považuje dítě ženy, které má uvedeno v základních registrech. O tomto zvýšení se nevydává písemné rozhodnutí; poživatel důchodu obdrží o tomto zvýšení písemné oznámení s tím, že ustanovení § 86 odst. 2 věty druhé zákona č. 582/1991 Sb. ve znění účinném ode dne nabytí účinnosti tohoto zákona se použije obdobně.
21. Podle čl. II odst. 5 zákona č. 323/2021 Sb., **nejedná-li se o případ uvedený v bodě 4 větě první nebo druhé, zvýší se starobní důchod podle bodu 1 na základě písemné žádosti** podané na předepsaném tiskopisu. **V této žádosti se uvádějí údaje o vychovaných dětech a o době a rozsahu osobní péče o dítě a čestné prohlášení, že osoba pečovala o dítě v největším rozsahu** a že nenastala překážka pro zvýšení starobního důchodu uvedená v bodě 3 větě poslední; údaje o vychovaných dětech lze doložit rodným listem dítěte nebo jiným dokladem o vztahu k dítěti. Tento tiskopis obsahuje též poučení o důsledcích uvedení nepravdivých údajů. Žádost se podává v případě starobních důchodů přiznaných před 1. lednem 2023 nejpozději do 31. prosince 2024; žádost lze podat nejdříve 1. září 2022 s tím, že pro žádosti podané před tímto dnem se použije obdobně ustanovení § 83b odst. 2 zákona č. 582/1991 Sb. ve znění účinném ode dne nabytí účinnosti tohoto zákona. Nebyla-li žádost podána ve lhůtě uvedené ve větě čtvrté, zvýšení starobního důchodu podle bodu 1 nenáleží. Podává-li se po 31. prosinci 2022 žádost o přiznání starobního důchodu ode dne, který spadá do období před 1. lednem 2023, zvyšuje se starobní důchod podle bodu 1 jen za výchovu toho dítěte, které pojištěnec uvedl v žádosti o přiznání starobního důchodu, s tím, že věta druhá platí obdobně; není-li tato podmínka splněna, zvýšení starobního důchodu podle bodu 1 nenáleží.

Výklad rozhodné právní úpravy

22. Výchovné bylo do právního řádu zavedeno s účinností od 1. 1. 2023. Jde tedy o relativně nový právní institut, jímž se dosud zabývala jen judikatura krajských soudů. Ta je značně

různorodá a na své sjednocení ze strany NSS dosud čeká. Zdejší soud se právní úpravou výchovného zabýval v rozsudku č. j. 49 Ad 20/2023-71, v němž podrobil právní úpravu, důvodovou zprávu i stenografické záznamy z projednávání zákona č. 323/2021 Sb. v Poslanecké sněmovně zevrubné analýze. Některé jeho závěry ovšem záhy přesvědčivě zpochybnil Krajský soud v Brně v rozsudku č. j. 41 Ad 4/2024-34. Soud proto při provedeném právním posouzení vycházel ze syntézy obou zmíněných rozsudků (jak již učinil např. v rozsudku ze dne 17. 9. 2024, č. j. 58 Ad 7/2024-20) a další relevantní judikatury.

23. Ze shora citované právní úpravy (a shodně též např. rozsudku č. j. 41 Ad 4/2024-34, bod 36 a násl.) vyplývá, že pro vznik nároku na výchovné je potřeba splnit současně tři podmínky (A+B+C), přičemž podmínka A může být splněna naplněním jedné z variant A1—A4:

A1) osobní péče o dítě ve věku do dosažení jeho zletilosti **alespoň po dobu deseti roků**, nebo

A2) v případě ujmoutí se výchovy dítěte až po dosažení osmého roku jeho věku osobní péče o dítě alespoň po dobu pěti roků při kontinuální péči až do dosažení jeho zletilosti, nebo

A3) v případě úmrtí dítěte staršího šesti měsíců osobní péče od jeho narození do jeho úmrtí; nebo

A4) osobní péče o nezletilé dítě alespoň poslední tři roky před dosažením věku potřebného pro vznik nároku na starobní důchod, a

B) osobní péče **v největším rozsahu**, pokud dítě (od narození po dosažení zletilosti) vychovávalo **více osob**, a

C) skutečnost, že se žadatel vůči dítěti nedopustil úmyslného trestného činu proti životu a zdraví, proti svobodě a právům na ochranu osobnosti, proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti nebo proti rodině a dětem.

24. V nyní posuzované věci není sporné naplnění podmínky C, soud se jí proto dále nebude věnovat.

K podmínce osobní péče po dobu alespoň deseti let

25. Soud dále zdůrazňuje, že je nutno pečlivě rozlišovat podmínku A (resp. A1 – péče o dítě alespoň po dobu 10 roků) a podmínku B (osobní péče v největším rozsahu).
26. Pro naplnění podmínky A1 je třeba, aby osoba žádající o výchovné o dítě osobně pečovala alespoň deset let. Hodnocení „kvality“ této osobní péče z hlediska jejího rozsahu (tedy zda šlo o péči převažující) není v tomto kroku rozhodná. Postačuje, že tato osoba o dítě osobně pečovala a není přitom vyloučeno, aby o něj osobně pečovala současně s jinou osobou (druhým rodičem, prarodiči atd.). Podmínka, aby desetileté období péče bylo i obdobím, kdy šlo o péči „v největším rozsahu“ ze shora popsané (struktury) zákonné úpravy neplyne. Výklad, podle kterého má být (minimálně) desetiletá péče současně péčí v největším rozsahu, by vedl k odepírání výchovného přesně v těch případech, ve kterých ho zákonodárce chtěl přiznávat: typicky pokud matka byla s dítětem tři roky na rodičovské a pak o něj oba rodiče až do zletilosti pečovali ve stejném rozsahu. Při výkladu zastávaném soudem by výchovné mělo matce připadnout, při zaujatí opačného výkladu nikoli. O správnosti výkladu zaujatého soudem svědčí i konečná verze důvodové zprávy k zákonu č. 323/2021 Sb. (<https://bit.ly/3YeBobp>), z níž plyne, že zákonodárce nehodlal následovat principy obsažené v § 14 odst. 2 zákona o důchodovém pojištění (tzn. že období péče nelze započítat

současně více osobám). Vůlí zákonodárce bylo umožnit započtení doby osobní péče současně více osobám, neboť v případě nemožnosti takového započtení by byl zcela nabourán smysl a účel výchovného.

27. Za podstatné pokládá soud také to, že důsledné oddělení podmínek A (A1) a B umožňuje spravedlivěji reflektovat realitu moderních rodin, kde se na péči a výchově podílí oba rodiče. Výklad umožňující, aby se táž doba počítala do osobní péče obou rodičů (popř. dalších pečujících osob), odpadne nutnost hodnotit péči ke každému dni jednotlivě (jak zdejší soud naznačil v bodě 44 rozsudku č. j. 49 Ad 20/2023-71). Pokud oba rodiče splní podmínku péče v rozsahu minimálně deseti let, bude mít nárok na výchovné ten, kdo prokáže, že pečoval v největším časovém rozsahu.

K podmínce osobní péče v největším rozsahu

28. Co se pak týče podmínky B (pro účely výchovného se přihlíží se k výchově dítěte jen u té osoby, která o dítě *osobně pečovala v největším rozsahu*), soud shodně s Krajským soudem v Brně (rozsudek č. j. 41 Ad 4/2024-34, bod 63 a násl.) předně konstatuje, že pojem „osobní péče v největším rozsahu“ je značně obecný a vágní.
29. Soud souhlasí s nejobecnějším východiskem výkladu tohoto pojmu, který zmínil Krajský soud v Brně v rozsudku ze dne 11. 6. 2024, č. j. 34 Ad 23/2023-33 (bod 39). Použití pojmu „největší“ vyjadřuje srovnání rozsahu péče ve vztahu k ostatním osobám, které o dítě do jeho zletilosti pečovaly. Nemusí se totiž jednat o porovnání péče pouze mezi dvěma osobami (tam by stačilo užití pojmu „větší“). V úvahu přichází vedle péče rodičů též péče dalších osob (např. prarodičů, pěstounů). Srovnávaných proto může být více. Je přitom skutkovou otázkou, která z osob, jež o dítě v posuzovaném období pečovaly, tak činila (ve srovnání s ostatními osobami) v největším rozsahu.
30. Podle rozsudku Krajského soudu v Praze ze dne 30. 1. 2024, č. j. 55 Ad 7/2023-26, podstata hodnocení, kdo děti vychovával v největším rozsahu, spočívá v tom, která osoba o ně v celém období, kdy byly nezletilé, *osobně pečovala v největším časovém rozsahu*. Na vyměřovací základ takové osoby totiž měla výchova dítěte (v okruhu ostatních uvažovaných osob, které se na výchově dítěte též podílely) největší negativní dopad. Právě to se zákonodárce pokusil kompenzovat zavedením výchovného (podobně zákon vykládá i rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 30. 11. 2023, č. j. 51 Ad 3/2023-20, body 21 a 22). Současně je nutno zdůraznit, že rozhodnou právní úpravu nelze vykládat tak, že nárok na výchovné má ten z rodičů, z rodičů, který byl na rodičovské (či mateřské). Tak totiž právní úprava nezní (byť by podle soudu klidně mohla). Stejně tak zákon nevyzdvihuje výchovu dětí v předškolním či školním věku (jak to činí i žalovaná). Naopak je podle něj nutné hodnotit *celé období výchovy dětí až do zletilosti*. Byť je možná postupem věku dětí jejich výchova „méně intenzivní“, nelze ji podle soudu bagatelizovat (k tomu podrobně zejména body 71 až 77 rozsudku č. j. 41 Ad 4/2024-34).
31. Současně je soud přesvědčen, že pro naplnění podmínky B není nutno prokázat, že u osoby pečující v největším časovém rozsahu v průběhu tohoto období nastaly skutečnosti, pro které zákonodárce výchovné zavedl, tedy že např. došlo k poklesu příjmů za roky, kdy pečující osoba v období přirozené nesoběstačnosti dítěte nepracovala vůbec, případně jen na částečné úvazky, či přišla i o studijní a kariérní možnosti, které kvůli péči nevyužila, a proto nemohla aspirovat na vyšší pozice nebo vyšší výdělků.

32. V první řadě taková podmínka pro přiznání výchovného nevyplývá ze zákona (podrobně rozsudek č. j. 49 Ad 20/2023-71, bod 45). Pokud by zákonodárce skutečně mínil přiznat výchovné pouze a jediné pečujícím osobám, kterým péče o děti v oblasti kariéry a příjmů prokazatelně něco vzala, pak by to podle přesvědčení soudu uvedl do textu zákona. Nezůstal by u obecného vyjádření smyslu výchovného v důvodové zprávě. Navíc z důvodové zprávy (<https://bit.ly/3YeBobp>) vyplývá, že vůbec prvním uvedeným důvodem pro zavedení výchovného je ocenění osob, které vychovaly dítě-nového pojištěnce, který bude dále přispívat k udržení průběžného důchodového systému. To jsou obvykle ženy, takže tím dojde i ke zvýšení jejich důchodů, čímž se částečně kompenzuje rozdíl mezi průměrnými důchody mužů a žen, přičemž důvodům tohoto rozdílu zákonodárce dále věnuje značný prostor.
33. Navzdory tomu pokládá zdejší soud za hlavní důvod zavedení výchovného záměr zákonodárce ocenit osoby, které vychovaly nového pojištěnce. Zákonodárce si od zavedení výchovného slibuje především zvýšení důchodů žen, které jsou obecně v průměru nižší, a to z různých důvodů, z nichž nejsou všechny přímo způsobeny péčí o děti (lze zmínit dřívější odchod do důchodu a tzv. *gender pay gap*). Tento efekt zákonodárce sice předpokládá, ovšem s tím, že jej nepůsobí institut výchovného (coby genderově neutrální) jako takový, ale spíše fakt, že v generaci, která aktuálně žádá o starobní důchod, o děti z tradičních důvodů pečovaly spíše ženy. Z důvodové zprávy tedy podle zdejšího soudu nelze dovozovat, že by jediným (ani hlavním) důvodem pro zavedení výchovného bylo kompenzovat pečujícím osobám, tj. poněkud ženám negativní vliv na kariéru a příjmy.
34. Soud má navíc za to, že by se aplikací této podmínky (že se musí péče o děti negativně promítnout do kariéry a příjmů pečující osoby) okruh osob, jež mají nárok na výchovné, bez opory v zákoně zúžil. Lze si totiž představit situaci rodičů, jimž výchova dítěte po kariérní a příjmové stránce na první pohled nic nevzala (může jít o OSVČ a obecně osoby, u nichž stačí, pokud se věnují výdělečné činnosti nárazově, nebo pokud jim péče v práci nepřekáží, případně se na vyměřovacích základech neprojevuje – podrobněji a s konkrétními příklady v bodě 48 rozsudku č. j. 49 Ad 20/2023-71). Ti by podle výkladu lpícího na nutnosti prokázat vliv osobní péče o dítě na pracovní či studijní kariéru nárok na výchovné neměli, přestože by všechny ze zákona vyplývající podmínky pro přiznání výchovného splňovali a vychovali nového pojištěnce (tj. vykonali to, co zákonodárce chtěl ocenit).
35. Přitom je jasné, že i v těchto případech (byť spíše méně obvyklých) vložila pečující osoba do péče o dítě nezměrné množství energie a úsilí a výsledkem této péče je nový pojištěnec. V tom se nijak neliší od pečujících osob, jimž péče příjmy a kariéru negativně ovlivnila. Jakož ani v tom, že tuto energii a úsilí mohla vložit jinak a obecně strávit podstatnou část svého života jiným – méně náročným – způsobem než péčí o dítě. A podle přesvědčení zdejšího soudu je to právě tato životní volba (a její zvládnutí v podobě výchovy do zletilosti), ze které má prospěch i průběžný důchodový systém, a kterou proto zákonodárce mínil ocenit.
36. Soud se tudíž přidržel právního názoru vysloveného v bodě 45 rozsudku č. j. 49 Ad 20/2023-71, že existence vyloučených dob pojištění, pokles příjmů a pokles vyměřovacích základů oproti obdobím, kdy péče poskytována nebyla, nejsou zákonem stanovenými podmínkami pro vznik nároku na výchovné. Mohou být důležitým interpretačním vodítkem (resp. skutkovým zjištěním vedoucím k závěru o tom, kdo o dítě osobně pečoval v největším rozsahu), ale nikoli nezbytnou podmínkou pro přiznání výchovného.

Aplikace právních závěrů na právě posuzovanou věc

37. Soud předesílá, že dosud učiněná skutková zjištění nedávají podrobnou odpověď, kým a v jakém rozsahu byla zajišťována péče o žalobcova syna po celou dobu jeho nezletilosti. I přesto však dosavadní skutková zjištění umožňují soudu posoudit na základě shora vyložené právní úpravy, zda je napadené rozhodnutí zákonné. Není.
38. V první řadě, není sporu o tom, že žalobce o svého syna osobně pečoval (a to ať už ve srovnatelném rozsahu jako jeho matka, či v menším nebo největším rozsahu) po celou dobu jeho nezletilosti, tedy od narození až do 18 let věku. Podmínka A1, tedy osobní péče alespoň po dobu deseti let, je proto v žalobcově případě naplněna.
39. Za druhé, mezi účastníky řízení není sporu o tom, že od okamžiku, kdy žalobcova bývala manželka a matka jeho syna (narozeného 27. 9. 1986) opustila společnou domácnost, tj. od 6. 11. 1996, osobní péči o syna zajišťoval výlučně žalobce. Výhradní osobní péči svému synovi tak žalobce poskytoval bezmála osm let. Mezi účastníky řízení není sporu ani o tom, že žalobcova bývalá manželka byla se synem na mateřské a rodinné dovolené od roku 1986 do roku 1989. Byť žalovaná k tomuto období žádné další dokazování nevedla, což soud obecně nepovažuje za správné, neboť nelze automaticky ztotožňovat skutečnost, že je matka na rodičovské/mateřské dovolené, se závěrem, že v této době o dítě pečuje v největším rozsahu, žalobce závěr žalované, že tomu tak v letech 1986 až 1989 bylo, nezpochybňuje. Lze tedy vycházet z toho že po dobu těchto tří let o syna v největším rozsahu pečovala jeho matka. Co se týče období od ukončení rodičovské dovolené se synem (1989) do odchodu matky ze společné domácnosti, jak žalovaná, tak žalobce tvrdí, že oba rodiče o syna osobně pečovali společně, tj. ve shodném rozsahu (viz závěr žalované na s. 4 napadeného rozhodnutí, podle kterého se do 6. 11. 1996 na výchově dětí podíleli oba rodiče). Z uvedeného je tedy zřejmé, že podle dosavadních výsledků dokazování se v největším rozsahu na osobní péči o syna podílel žalobce (8 let péče otce ku 3 letem péče matky).
40. Soud nepominul, že žalovaná přičkla osobní péči v největším rozsahu matce i v období, kdy byla na mateřské/rodičovské dovolené s dcerou (narozenou X, tedy téměř rok po ukončení rodičovské dovolené se synem), tedy až do 1. 11. 1993, kdy nastoupila opět do zaměstnání. Takový závěr však nemá žádnou oporu v provedeném dokazování. Bude-li na něm chtít žalovaná setrvat, bude muset v tomto směru doplnit dokazování (např. výsledkem žalobce, jeho bývalé manželky, dětí, či dalšími důkazními prostředky), aby bylo objasněno, jakým způsobem v době mezi ukončením první rodičovské dovolené v roce 1989 a 1. 11. 1993 byla zajišťována péče o syna (zda šlo o sdílenou péči obou rodičů či převažující péči matky). Soud zde nicméně zdůrazňuje, že i kdyby žalovaná prokázala, že matka o syna intenzivně (bez adekvátního spolupodílu otce) pečovala od jeho narození až do 1. 11. 1993, šlo by celkem o dobu přibližně 7 let a jednoho měsíce péče ve větším rozsahu oproti přibližně sedmi letům a jedenácti měsícům již prokázané výlučné péče žalobce o jeho syna. Soud proto další dokazování vedené tímto směrem považuje v dané věci za nadbytečné.
41. Na základě toho, co bylo dosud v řízení zjištěno, má tedy soud (s výhradou posunu ve zjištěném skutkovém stavu na základě dalšího dokazování) za prokázané, že žalobce splňuje i podmínku B pro přiznání výchovného, tedy osobní péči o syna v největším rozsahu.

Závěr a rozhodnutí o nákladech řízení

42. S ohledem na shora uvedené proto soud napadené rozhodnutí pro nezákonnost zrušil (§ 78 odst. 1 s. ř. s.) a věc vrátil žalované k dalšímu řízení. V něm bude vázána právním názorem vysloveným v tomto rozsudku (§ 78 odst. 5 s. ř. s.). Zejména tedy bude na věc aplikovat

relevantní ustanovení zákona o důchodovém pojištění, přičemž se přidrží jazykového a systematického výkladu zákona, který soud nastínil výše. Neupřednostní teleologický výklad právních předpisů v těch částech, kde důvodová zpráva neodpovídá textu zákona (tj. nebude trvat na tom, že pečující osoba musí prokázat negativní dopad péče na kariéru) a oprostí se od předsudků ve vztahu k fungování rodiny a rozdělení péče o děti (tj. nebude bez opory v provedeném dokazování presumovat, že o syna pečovala žena-matka).

43. O náhradě nákladů řízení rozhodl soud podle § 60 odst. 1 s. ř. s. Žalobce, který byl ve věci úspěšný, o náhradu nákladů řízení nežádal a soud mu ji nepřiznal. Pro úplnost soud dodává, že žalobci nenáleží náhrada nákladů na zastoupení podle vyhlášky č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), neboť v řízení nebyl advokátem zastoupen. V řízení před soudy ve správním soudnictví se nepoužije ani vyhláška č. 254/2015 Sb., o stanovení výše paušální náhrady pro účely rozhodování o náhradě nákladů řízení v případech podle § 151 odst. 3 občanského soudního řádu a podle § 89a exekučního řádu (srov. rozsudek NSS ze dne 25. 8. 2015 č. j. 6 As 135/2015-79, č. 3344/2014 Sb. NSS).

Poučení:

Proti tomuto rozhodnutí lze podat kasační stížnost ve lhůtě dvou týdnů ode dne jeho doručení. Kasační stížnost se podává ve dvou vyhotoveních u Nejvyššího správního soudu, se sídlem Moravské náměstí 6, Brno. O kasační stížnosti rozhoduje Nejvyšší správní soud.

Lhůta pro podání kasační stížnosti končí uplynutím dne, který se svým označením shoduje se dnem, který určil počátek lhůty (den doručení rozhodnutí). Připadne-li poslední den lhůty na sobotu, neděli nebo svátek, je posledním dnem lhůty nejblíže následující pracovní den. Zmeškání lhůty k podání kasační stížnosti nelze prominout.

Kasační stížnost lze podat pouze z důvodů uvedených v § 103 odst. 1 s. ř. s. a kromě obecných náležitostí podání musí obsahovat označení rozhodnutí, proti němuž směřuje, v jakém rozsahu a z jakých důvodů jej stěžovatel napadá, a údaj o tom, kdy mu bylo rozhodnutí doručeno.

V řízení o kasační stížnosti musí být stěžovatel zastoupen advokátem; to neplatí, má-li stěžovatel, jeho zaměstnanec nebo člen, který za něj jedná nebo jej zastupuje, vysokoškolské právnické vzdělání, které je podle zvláštních zákonů vyžadováno pro výkon advokacie.

Praha 10. října 2024

Lenka Bursíková, v. r.
soudkyně